

Regionstyrelsen

Information: Bildandeprojektet kring ny nationalpark

Förslag till beslut

- Regionstyrelsen beslutar godkänna informationen kring arbetet med bildandeprojektet.

Sammanfattning

Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelsen i Gotlands län och Region Gotland har sedan 2019 samarbetat kring att bilda en nationalpark i Bästeträskområdet på norra Gotland. Arbetet följer en projektplan som har en tidshorisont fram till planerad invigning av parken andra kvartalet 2025.

Under perioden februari 2021 till och med april 2023 har arbetet inom bildandeprojektet främst varit inriktat på markåtkomst, kunskapsinsamling, naturvägledning samt framtagande av föreskrifter och skötselplan.

Naturvårdsverket har i ett separat projekt startat arbetet med att tillskapa parkens entréer. Parallellt med detta var det tänkt att arbetet med att tillskapa vandrings- och cykelleder, rastplatser med mera skulle göras. Mycket av det arbetet var planerat att finansieras genom de vanliga skötselanslagen för skyddad natur. På grund av statsbudgetens drastiskt nedskurna anslag på detta område har arbetet till stor del tvingats skjutas på framtiden.

Omvärldsläget har gjort att vissa presumtiva fastigheter, exempelvis området väster om Trälgar skjutfält, har fallit bort eftersom Fortifikationsverket vill säkra ett påverkansområde till skjutfältet.

Förutom markförvärv pågår för närvarande arbete med färdigställandet av föreskrifter respektive skötselplan, två centrala dokument som tillsammans med det slutgiltiga förslaget till avgränsning kommer gå ut på remiss hösten 2023.

Ärendebeskrivning

Regionstyrelsen beslutade 28 februari 2019 att ställa sig positiv att det bildas en nationalpark i Bästeträskområdet på norra Gotland (RS § 52).

Bildandeprocessen startade i september samma år. Samma fyra myndigheter som samarbetade under förstudiefasen – Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelsen i Gotlands län och Region Gotland – har fortsatt samarbetet, som är organiserat i projektform.

Naturvårdsverket har det formella ansvaret, leder och finansierar arbetet och svarar också för markinköp. Länsstyrelsen står för lokal projektledning, det platsspecifika arbetet med exempelvis inventeringar samt svarar för information. Havs- och vattenmyndigheten bidrar med expertkunskap kring söt- och kustvatten. Region Gotland representerar allmänheten och det regionala utvecklingsperspektivet.

Alla fyra myndigheter är representerade både i den gemensamma projektgruppen och i projektets styrgrupp. Region Gotland deltar med representanter från avdelningen för regional utveckling. Förvaltningens senaste rapportering gjordes i januari 2021 och denna rapportering gäller därför perioden februari 2021 till och med april 2023.

Arbetet följer en projektplan som har en tidshorisont fram till planerad invigning av parken andra kvartalet 2025.

En viktig fråga för Region Gotland har varit hur tillkomsten av en nationalpark på norra Gotland bäst kan tillvaratas för att stärka den regionala utvecklingen på Gotland, med speciellt fokus på norra delen av ön. Regionstyrelsen beslutade i april 2022 (§ 90) att medfinansiera en förstudie av ett så kallat omlandsprojekt (RS 360/2022). En redovisning av förstudiens slutsatser kommer presenteras för utskottet efter sommaren.

Naturvårdsverket har under perioden också startat planeringsarbetet inför anläggandet av entréerna till parken. Detta arbete utförs av en annan enhet inom Naturvårdsverket än den enhet som driver bildandeprojektet.

Bedömning

Under perioden februari 2021 till och med april 2023 har arbetet inom bildandeprojektet främst varit inriktat på markåtkomst, kunskapsinsamling, naturvägledning samt framtagande av föreskrifter och skötselplan. Som nämndes ovan har Naturvårdsverket dessutom kommit igång med ett entréprojekt och Region Gotland har gjort en förstudie kring potentialen för ett omlandsarbete.

Markåtkomst är en svårplanerad process. Vid kommande halvårsskifte 2023 når projektet en punkt i planeringen efter vilken inga *nya* förhandlingar om markinköp påbörjas.

Ett antal centralt belägna fastigheter inom området ägs av bolag verksamma inom mineralindustrin. Ett av bolagen fick nyligen i en dom rätt till kompensation från staten, en dom staten överklagat. Det finns i dagsläget ingen dialog kring köp av dessa markinnehav.

Det har varit viktigt för Naturvårdsverket att förvärva ett antal nyckelfastigheter som kan knyta ihop statens norra markinnehav i området med det södra. Ett sammanhängande markområde är viktigt både för att lagtexten är formulerad så, men också för att de flesta besökare nog förväntar sig det. Rent praktiskt är det också viktigt för att kunna anlägga vandrings- och cykelleder. Eftersom staten måste äga all

mark i en nationalpark gäller det även vägarna. Många samfällt ägda vägar i området har visat sig vara mycket svårutredda.

Det förändrade säkerhetsläget har gjort att Naturvårdsverket och Länsstyrelsen haft flera avstämningar med Försvarmakten och Fortifikationsverket kring mark- och havsområdet kring Trälgar skjutfält. Fortifikationsverket vill säkra ett påverkansområde väster om skjutfältet. Det är mark som Naturvårdsverket redan äger och som ingår i Natura 2000, men tyvärr kommer det markområdet falla bort. Av allt att döma kommer inte heller havsområdet norr om skjutfältet kunna ingå i parken, vilket är synd eftersom det har höga marina värden, kanske de allra högsta längs den aktuella kuststräckan.

I övrigt har bara mindre justeringar gjorts av det så kallade arbetsområdet jämfört med tidigare rapportering. Den 30 september 2023 går förslaget kring föreskrifter, skötselplan och avgränsning ut på remiss. Efter bearbetning av remissvaren går samma material som förslag till regeringen 30 juni 2024.

Kunskapsinsamling i olika former har gjorts kontinuerligt. Det har rört sig om inventeringar av flora och fauna, men också underlag om områdets historia, målpunkter, trafikmängder, behovet av besöksanläggningar med mera. Kunskapsunderlaget har sedan använts som underlag för beslut kring vandringsleder, entréer, naturvägledning etc. Bildandeprojektet under hela processen också haft stor nytta av det omfattande förstudiearbete som gjordes 2016–2017, där många frågor belystes i ett tidigt skede.

Två dokument som är centrala vid bildande av såväl nationalparker som naturreservat är föreskrifter respektive skötselplan. Utgångspunkten för detta arbete har varit föreskrifter och skötselplaner för redan befintliga naturreservat i området. Grundinställningen i arbetet är att staten inte ska reglera företeelser som inte utgör ett hot mot bevarande- eller upplevelsevärdena.

Av de företeelser som kan komma att behöva regleras, kan man arbeta med regleringar i tid eller rum och därigenom undvika generella förbud året om. Med start under maj månad kommer Naturvårdsverket och Länsstyrelsen att träffa representanter för många olika intresseorganisationer (jakt, fiske, friluftsliv, ridning etc.) för att diskutera förslag till föreskrifter. De färdiga förslagen på föreskrifter och skötselplan kommer sedan ingå i den ovannämnda remissen.

I sammanhanget är det relevant att nämna att regeringens drastiskt minskade skötselanslag för skyddad natur givetvis kommer påverka även Bästeträskområdet. Inte bildandeprojektet i sig, utan framför allt påverkas skötsel och andra åtgärder, som exempelvis dragnings av vandringsleder, som var tänkta att göras innan parken invigs, det vill säga åtgärder i de idag befintliga naturreservaten i området.

Som nämndes ovan, har Naturvårdsverket också startat arbetet med att anlägga entréer. Entréer innefattar alla fysiska strukturer som finns i anslutning till parkens angoringspunkter, som exempelvis skyltar, toaletter, rastskydd, parkeringsplatser och liknande. Budget för detta arbete verkar dock än så länge inte påverkas. Entréprojektet samarbetar givetvis med bildandeprojektet, och har även haft direktkontakt med Region Gotland i frågor som t ex rör kollektivtrafik, besöksnäring, omlandsstudien med mera.

En fråga med anknytning till entréer är den populära badplatsen Blå Lagunen i Ar, som kommer ingå i nationalparken. Eftersom Ar sannolikt kommer få en av entréerna till parken, och trafiksituationen runt badplatsen redan nu är besvärlig sommardag, har det varit viktigt för länsstyrelsen att komma igång med trafikstyrande

åtgärder. Arbetet kommer fortsätta tills en acceptabel trafiksituation sommartid har uppnåtts, men även detta arbete kan komma att påverkas av de minskade anslagen.

En central fråga för Region Gotland är frågan kring framtida råvattenuttag från Bästeträsk. Om det i framtiden finns behov av större vattenuttag än vad dagens tillstånd medger behövs en ny vattendom. Det är väl känt inom bildandeprojektet att Region Gotland önskar en tidig dialog kring mer praktiska frågor kring ledningsrätt och liknande genom nationalparken.

Bildandeprojektet genomförde ett webinarium på temat tillsammans med Region Gotlands teknikförvaltning redan i maj 2020. Sedan juni 2022 arbetar teknikförvaltningen med mätningar av utflöde och man räknar med att inom kort ha en modell av samma typ man har för Tingstäde träsk för hur kapaciteten i träsket ser ut för olika årstider. När modellen är klar kan frågan om utökad dricksvattenproduktion från träsket är möjlig få ett svar och det svaret kommer sedan jämföras med andra alternativ. Regionstyrelseförvaltningen fortsätter bevaka frågan.

En fråga som får anses avklarad under perioden är försäljningen av Forskningsstationen i Ar till Uppsala Akademiförvaltning KB (TN 2022-02-09 § 13). I en parallell försäljning sålde Region Gotland resterande del av fastigheten Fleringe Smiss 1:9 (cirka 4,5 ha) till Naturvårdsverket (TN 2022-09-14 § 150), mark som kommer att ingå i nationalparken.

Regionstyrelseförvaltningens samlade bedömning är att arbetet med bildandet av nationalparken i stort sett följer projektplanen och tidsmässigt går bra. De minskade anslagen för skötsel av skyddad natur kommer dock initialt påverka möjligheten för allmänheten att uppleva parken genom vandringsleder och liknande. Många av arbetsområdets centrala markområden har heller inte gått att förvärva, vilket heller inte var väntat.

Beslutsunderlag

RS 2018/1262 Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse, 2023-05-10

Regionstyrelsen 2019-02-28, § 52

RS 2018/1262 Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse, 2021-01-20

Regionstyrelseförvaltningen

Torsten Flemming
T.f. regiondirektör